

Riigikogu rahanduskomisjoni istungi protokoll nr 172

Tallinn, Toompea

Teisipäev, 16. jaanuar 2018

Algus 14.00, lõpp 15.40

Juhataja: Mihhail Stalnuhhin (esimees)

Protokollija: Helda Puura (konsultant)

Võtsid osa:

Rahanduskomisjon: Mihhail Stalnuhhin, Andres Ammas, Dmitri Dmitrijev, Kalvi Kõva, Aivar Sõerd, Tiina Licht (nõunik-sekretariaadijuhataja), Anneli Kivitoa (nõunik), Helda Puura (konsultant), Vivian Põld (konsultant)

Sotsiaalkomisjon: Helmen Kütt, Monika Haukanõmm, Igor Kravtšenko, Jüri Jaanson, Tiina Kangro, Viktor Vassiljev, Aimi Kaldre (nõunik-sekretariaadijuhataja), Heidi Barot (nõunik), Helgi Kundla (nõunik), Terle Kask (konsultant)

Puudusid:

Rahanduskomisjon: Martin Helme, Remo Holsmer, Jürgen Ligi, Kersti Sarapuu, Priit Sibul, Tanel Talve

Sotsiaalkomisjon: Liina Kersna, Maris Lauri, Marika Tuus-Laul

Kutsutud: Tulundusühistu Tuleva juhatuse esimees Tõnu Pekk, Eesti Ametiühingute Keskliidu esimees Peep Peterson, Eesti Kindlustusseltside Liidu esindajad Indrek Holst ja Andres Piirsalu, Pangaliidu esindajad Anneli Kärner ja Kaire Peik, LHV Varahalduse esindaja Joel Kukemelk, Rahandusministeeriumi kindlustuspoliitika osakonna juhataja Siiri Tõniste ja sama osakonna nõunik Kertu Fedotov ja peaspetsialist Tõnu Lillelaid, Sotsiaalministeeriumi sotsiaalkindlustuse osakonna juhataja Katre Pall ja sama osakonna pensionipoliitika juht Agne Nettan-Sepp

Päevakord:

1. Riigikogule esitatud kollektiivne pöördumine „Viia läbi II samba väljamaksete reform: maksimaalne kasu kogutud säästudest.“ Ühine istung sotsiaalkomisjoniga.

Mihhail Stalnuhhin märkis, et 1. novembril 2017 anti Riigikogule üle kollektiivne pöördumine „Viia läbi II samba väljamaksete reform: maksimaalne kasu kogutud säästudest.“, mis edastati 7. novembril 2017 menetlemiseks rahanduskomisjonile. Komisjon otsustas arutelule kaasata ka sotsiaalkomisjoni.

Tõnu Pekk Tuleva juhatuse esimees märkis, et pöördumise põhisõnumiks on üleskutse reformida teise samba pensioni väljamaksete süsteemi selliselt, et kõigil oleks kasu kogutud säästudest ja et elu vältel kogutud raha ning pensionieas saadava hüvitise vahel oleks selge seos. Pöördumise algatajana tõi ta esile kolm põhjust, mis ajendasid kollektiivset pöördumist tegema. Ta täpsustas, et antud pöördumine ei puuduta ühtegi konkreetset seadust, ei ole teada,

missuguseid seadusi on tarvis muuta ning et ta keskendub eesmärgile, mida süsteemi muutmine peaks saavutama. On kolm asja mida riik ja inimesed saavad teha, et pensionisüsteemi jätkusuutlikkust tõhustada: parandada väljamaksete süsteemi, säästa rohkem ja suurendada investeringute tootlust.

T. Pekk nimetas, et hetkel maksab süsteem välja vähem kui võimalik ning ta ei räägi sellest, et üks toode on kehvem kui teine, vaid ta räägib tulemusest. Võrreldes Eesti ja vastavat Rootsi premiumpensioni igakuist väljamakset (tooted on tehtud tema sõnul võrreldavaks), märkis T. Pekk, et Rootsis on väljamaksed suuremad. Tema sõnul tuleb erinevus sellest, et Rootsi süsteem suunab inimesed optimaalsesse väljamaksete süsteemi ja ka kulud on süsteemis väiksemad. T. Pekk tõi välja, et erinevatest uuringutest ja ka ajalehtedes kirjutatu põhjal selgub, et inimeste rahulolematuse on suur. Tema arvates ei olda rahul sellepärast, et inimesed ei ole saavutanud eesmärki, mida nad seadsid, kui pensionisüsteemiga liitusid. Ta tõi näite, et kui inimene, kes on ühinenud sambaga ja teinud aastakümneid sissemaksid, saab tulevikus igakuiseid väljamakseid tänases rahas ainult 50 eurot (81% pensionisaajatest, 50-100 eurost väljamakset saavad 15% inimestest), siis jääb mõistetamatuks, miks see ei ole tasakaalus.

T. Pekk lisas, et süsteem ei ole suurendanud inimeste säästmist. Eluea pikenedes tuleb selleks, et tagada pensionieas mõistlikku sissetulekut, hakata lisaks kohustuslikule määrale rohkem kõrvale panema. See on olnud pensionisüsteemi alusdokumentide järgi üks olulisi eesmärke, et panna inimesed ise vastutama oma tuleviku pensioni eest. Hetkel seda tulemust veel saavutatud ei ole. Ei maksa luua ka illusiooni, et inimesed on säästnud muudesse kohtadesse. Eesti ei erine siin teistest riikidest, enamike inimeste jaoks nende kõige suurem sääst on pensionikonto. See, et pankades on inimeste arveldusarvetel mitu miljardit eurot, puudutab paraku väga väikest osa elanikkonnast. Enamiku inimeste jaoks on tema peamine finantsvara pensionikonto. T. Pekk nimetas, et esimesele ja teisele pensionisambale tuleks seada selge ja mõõdetav eesmärk. Pöördujate arvates võiks see eesmärk koosneda kahest osast, tagada pensionisaajatele toimetulekut võimaldav miinimumpension ja teiseks anda inimestele võimalus ja aidata kaasa saavutada seda ületavas osas maksimaalne tulemus. Selleks on tarvis paika panna miinimumpensioni määr, mida süsteem peab tagama pensionisaajale. Rääkima ei pea keskmisest, sest keskmine ei ole tagatud. Vajalik on reformida väljamaksete süsteemi, sest see on üks olulisemaid viise, kuidas inimestel aidata oma kogutud rahast rohkem kasu saada. T. Pekk kirjeldas olukorda, mis tema arvates praegu valitseb. Öeldakse, et riikliku pensionikindlustuse eesmärk on tagada inimeste piisav sissetulek. Eesmärk peaks olema aga täpsem ja mõõdetavam. Paraku tänased mõõdikud räägivad keskmisest asendusmäärast, aga keskmine ei ole kõigile tagatud. Definitsiooni järgi pooltele ei ole keskmine tagatud, tõenäoliselt isegi suuremale enamusele. Arvestades, et jaotumus on veel ühele poole kaldu ja see, et mõnel on suurem, see ei aita neid, kes on alla keskmist.

T. Peki sõnul tuleb riigil leida lahendused, kuidas tagada miinimumpension riigi jaoks kõige väiksema kuluga. Ülejäänud osas tuleb inimestele võimaldada saavutada hea tuleviku pension sellisel kujul, kuidas neile endile meeldib. Miinimummäär juurde tagasi tulles, märkis ettekandja, et rääkides miinimumsissetulekust, siis see saab olla ikkagi kõigile pensionisaajatele üks ja sama. Ei saa väita, et ühtedele on kõrgem sissetulek vajalikum kui teistele. Ta lisas, et miinimum peab tagama toimetuleku, seetõttu tänane rahvapensionimäär selleks ei sobi, sest see on allpool vaesuspiiri. Kui miinimumpensioni saavutamine on riigi ülesanne, siis riik peaks kasutama oma maksimaalset jõudu. Tema väitel ei ole tõenäoliselt kõige optimaalsem miinimumpensioni tagada kümnete tuhandete väikeste pensionilepingutega, vaid riik saaks grupipoliisiga selle märksa odavamalt osta rahvusvaheliselt turult. Väljamaksete süsteemi reformimise osas soovitas ettekandja reformida süsteemi selliselt, et tagada inimesele võimalikult maksimaalne pension tulevikus. Eesmärgi elluviimisel tuleks tugineda teiste riikide parimatele kogemustele väljamaksete korraldamisel. Rootsi näidet kirjeldades märkis T. Pekk, et isegi tähtsam kui seadus on head vaikimisi valikud. Suurbritannia kogemustele tuginedes saab väita, et inimesed on oma vara parimad peremehed ja teevad mõistlikke otsuseid. Otsuste tegemisel tuleks neile anda sõltumatut abi ja vabadust oma rahaga ümberkäimisel.

T. Pekk tuletas meelde, et Riigikontroll märkis juba 2014. aastal, et tänases raamistikus ei suuda kogumispensionide süsteem täita oma peamisi eesmärke: säilitada või parandada tulevikus pensionäride elujärge, vähendada rahvastiku vananemisest tulenevaid riske riiklikule pensionikindlustusele ning suurendada inimese isiklikku vastutust oma pensioni kindlustamisel.

Peep Peterson, Ametiühingute Keskliidu esimees tänas võimaluse eest esineda vestlusringis ja tunnustas kahe komisjoni vahelist koostööd, lisades, et ametiühingud on aastaid otsinud võimalust valitsuse või riigiga rääkida pensioniteemal tervikuna. Kahjuks on ministrid vastanud, et esimese, teise ja kolmanda samba eest vastutajad on erinevad ja seetõttu ei ole tervikpilti kokku saadud. Kohtumistelt Kindlustusseltside Liidu, erinevate pankade ja tulundusühistuga saadud info põhjal on ametiühingud koostanud oma seisukohad pensionisüsteemi parandamiseks. Neid põhimõtteid tutvustades märkis P. Peterson, et tuleviku pension sõltub sellest kui jätkusuutlik on riigi pensionitükk. Ametiühingud on seda meelt, et riigipension võiks olla ühtlustav ja tänane poliitika on valdavalt selles suunas olnud. Teiseks peaks riiklik pension olema paindlik ja see on hetkel ettevalmistatava eelnõuga tagatud. Peterson nimetas, et ministrid räägivad 40% asendusmäärast ehk siis tänase olukorra säilitamisest. Tema sõnul ei ole täna, vaadates Eestis vaesusnäitajaid, siis enam ainult töötajad vaesusriskis, vaid kõik, kes on tööturult eemal, eelkõige pensionärid, töötud ja muud grupid. Kui öeldakse, et meid tänane olukord rahuldab, siis võib jätkata 40% asendusmäärast rääkimisega, kui aga leitakse et, see on ebanormaalne, siis tuleb teha otsuseid, et olukord tulevikus muutuks. Ametiühingute Keskliit on seadnud eesmärgiks saavutada vähemalt 55%line asendusmäär, kuigi on ka euroopalike eesmärkide (65%) seadjaid. Sellise eesmärgi saavutamine nõuab väga järsku pensionikogumise süsteemi muutmist. Kui 2002. aastal muudatused tehti, tekkis inimestel kogumispensioniga seoses ootus, et hakatakse saama läänelikku pensioni. Täna räägitakse, et see tagab postsovjetliku pensioni säilimise. P. Peterson rõhutas, et eesmärgi täitmiseks tuleb kogumist suurendada ja pensionifondide tootlikkus peab kasvama. Ta nimetas, et kui uskuda Tuleva väidet, et Rootsis saab sama raha eest rohkem pensioni, siis nemad toetavad Tuleva ettepanekuid. P. Petersoni sõnul on vaja pensionireform number kahte. Ta tõi näite, et turul on tegijad, kus tööandjad omal algatusel on käivitanud pensionifondid (SEB), tööandja ja töötaja koostöös panustavad kolmandasse sambasse. See on mudel, mille abil on lootust saada 55%list või 65%list asendusmäära. Ta lisas, et tõsiselt tuleb rääkida sellest, kuidas kogumist kasvatada ja pöörata tähelepanu, kuidas saavutada kogutud pensioni suurem tootlus. See on oluline argument, miks paljud keelduvad kogumast, sest nad arvavad, et kogumine ei pea inflatsioonile vastu.

Indrek Holst Eesti Kindlustusseltside Liidu esindajana märkis, et on nõus eelkõnelejaga, et ühist vaadet pole liiga palju olnud ja tänas Tulevat, kelle pöördumine on tänase kogunemise põhjus. Ta nõustus Tuleva esindajaga, et rääkima peab eesmärgist. Kui räägitakse esimesest ja teisest sambast ehk siis riiklikust kohustuslikust pensionist, siis nende kahe samba puhul peab riik käituma väga eesmärgipäraselt. Eesmärgiks on eluaegse pensioni tagamine inimesele kuni tema elu lõpuni. Iga euro, mis inimene kogub ja säästab, tuleb selle eesmärgi nimel ka kulutada. Kõikvõimalikud paindlikkused, muul viisil raha kasutamise lubamised, mis võivad tunduda toredad, tähendavad seda, et vähendatakse seda raha hulka, mida saaks kulutada eluaegse pensioni väljamaksmiseks. Tegelikult peaks esimeses ja teises sambas küsima, kuidas maksimeerida eluaegset pensioni, mitte kuidas võimaldada erinevatel viisidel raha välja võtta.

I. Holsti väitel Tuleva ettepanekud kahjustavad teise samba ehk siis riigi kohustusliku süsteemi eesmärkide täitmist. Ei tohiks lubada raha kasutamist mitte eesmärgipäraselt. Ta märkis, et Tuleva näited, mis võrdlevad erinevate pensionisüsteemide osasid erinevates riikides ei ole tõesed ja et täpne tuleb olla ka detailides. I. Holst lisas, et tema arvates on Tuleva avalikkust eksitanud ja lähtub oma ärihuvidest. I. Holsti väitel on meil väljamaksesüsteem, mis määratleb, et tuleb pakkuda eluaegset pensionit, turg on avatud ja kui Tuleva ütleb, et on võimalik pakkuda 30% paremat pensioni, siis, kes keelab seda tegemast.

Konkurents on klientide pärast äärmiselt tugev. Turuliider täna teenuse pakkujana on mitte keegi suur pank suure jaotusvõrguga vaid Compensa Life Vienna Insurance Group SE. See näitab juba enda eest, et turg toimib ja hinna pärast käib päris kõva võitlus. Aga kui on võimalik pakkuda 30% paremat pensioni, siis me ei näe, et seda oleks võimalik teha tänaste seatud tingimuste järgi. Holst pidas vajalikuks lisada, et Tuleva ettepanekutest võidab eelkõige varakam klient, kellele antakse rohkem vabadust teha endale sobivaid otsuseid. Rootsi pensioni ja Eesti pensioni võrdluse kohta lisas I. Holst järgmist. Rootsi süsteemis on makseid ca 34% ja asendusmäär on 70%. Mis on Mis on Eestil vastu panna? Meil on esimene samm, mis on 16% ja siis on veel teine samm. Tuleb lahti rääkida, et teise sambaga oleme süsteemis tekitanud kuvandi lõksu. Me räägime teisest sambast, mida me tegelikult ei loonud. Me võtsime esimesest sambast tüki, nimetasime selle teiseks sambaks aga tegelikult mingit lisandväärtust ei tekkinud. Täiendava sissemaksena tekkis lisaväärtus 2%, aga seda on vähe. Eestis pensionisüsteem on 22% makseid, kolmas samm on nullilähedane ja asendusmäär kokku on 40%. Nüüd on küsimus, mis on see koht, kuhu me peaks teraviku suunama, mille kaudu peaks tekkima tulevikus lisaväärtus, mis tekitab pensionikasvu. See, et me tõstame natuke ümber, et keegi jääb vaesemaks, keegi saab natuke rikkamaks, see tegelikult ei too meid sellest tänasest olukorrast välja. Meil puudu teine samm, tööandja pension. Kui me need lisaksime, siis me hakkaksime põhjendatult ootama seda pensioni, millest räägitakse Rootsis. Oluline selle asja juures on see, et me peaksime hindama süsteemi tervikuna. Kui palju Rootsis tervikuna panustatakse süsteemi, kui palju vastu saadakse. Kui palju Eestis panustatakse süsteemi, üle mitme samba ja kui palju sealt vastu saadakse. See on minu suund ja eesmärgipärasus, millest me peaksime mõtlema.

Agne Nettan-Sepp Sotsiaalministeeriumi esindajana tutvustas pensionireformi käiku järgnevalt: Pikka aega ette valmistatud pensionianalüüsi tutvustati 2016. aastal, sellest oli palju juttu meediakanalites ning selle analüüsi põhjal otsustas valitsus täpselt aasta tagasi kabinetis teha muudatused esimese samba süsteemis ja ka teise sambasse. Valitsus otsustas, et pensionile minekut muudetakse paindlikumaks, vanaduspensioniiiga seotakse oodatava elueaga ja muudetakse riikliku vanaduspensioniiiga valemite. Lisaks otsustati muuta ka pensioni indekseerimist ning avada teise sambaga liitumise võimalus.

A. Nettan-Sepp peatus kolmel olulisel muudatusel.

Esimene muudatus, mis puudutab paindlikku vanaduspensionile minekut plaanitakse ellu viia aastast 2021. See on täitsa uus kontseptsioon, millega antakse võimalus minna pensionile juba viis aastat enne üldist vanaduspensioniiiga ning mis tahes ajal pärast üldist vanaduspensioniiiga. Uuendatakse esmakordselt pensionide väljamaksmist, inimesel on võimalik võtta pensionist 50%, mitte kogu pensioni. Samuti on võimalik sobival või vajalikul ajahetkel pensioni maksmist peatada. Ka hetkel on võimalik minna ennetähtaegsele pensionile, on võimalik pensioni edasi lükata, kuid selleks, et nii öelda seda paindlikku vanaduspensioniiiga saada enne üldist vanaduspensioniiiga on plaanis kehtestada suurema staaži nõue. Käesoleval hetkel on vanaduspensioniiiga saamiseks vajalik pensionistaaž 15 aastat, kuid selleks, et minna viis aastat varem pensionile, on tarvis omada pensionistaaži vähemalt 40 aastat. Ja see väheneb, mida lähemale jõutakse vanaduspensioniiiga eale. Seejuures on oluline, et väljamakstav pension oleks ka aktuaalselt neutraalne. See kontseptsioon on ka uus ja lihtsustatult tähendaks see seda, et selle pensionivara suurus ei muutu olenevalt sellest, mis hetkel või suuruses seda välja võetakse.

Teiseks on plaanis siduda aastast 2027 vanaduspensioniiiga oodatava elueaga, see on ka uus mõttemalli muutus. Kui praegu on vanaduspensioniiiga seotud selle aastaga, millal inimene on sündinud, siis nüüd on see muutumas, isiku sünniaasta kohta kehtiva vanaduspensioniea asemel on kalendriaasta kohta kehtiv vanaduspensioniiiga.

Kolmandaks on reformiga kavandatud võimalus teise sambaga liitumiseks 1970-1982. aastal sündinutele. Nad saaksid liituda ühe aasta vältel (01.01.2020-30.11.2020) ja esitatud avaldust tagasi võtta ei saa, nii nagu ka praegusel juhul. Maksu- ja Tolliametis andmetel oli 2016. aastal töötajaid, kes polnud teise sambaga liitunud umbes 41 000.

Kertu Fedotov Rahandusministeeriumi esindajana teavitas, mida on siiani pensioni valdkonnas oluliseks peetud. Ta märkis, et kõige tähtsam on see, et esimest ja teist sammast tuleb käsitleda koos ja need sambad koos moodustavad Eesti riikliku pensionikindlustuse süsteemi. Kusjuures meie teine samm ei ole võrreldav nõ vana Euroopa riikidega, kus teise samba rolli täidavad hoopis tööandja pensionid, mis Eestis on kolmanda samba all, kuid mille osakaal praktikas on väga väike. Eesmärk on Eesti esimesel ja teisel sambal sama, see on tagada või kindlustada inimesel sissetulek kogu tema pensionipõlveks. Need sambad jagavad ka finantseerimisallikat, sotsiaalmaksu pensionikindlustuse osa on see, millest makstakse esimese samba pensione ja ka see kust raha läheb teise samba kogumisse. Rääkides inimestele vabaduste ja valikute juurde andmisest, peame silmas pidama, et esimese samba pension on täna tagasihoidlik ja tulevikus on esimese ja teise samba pensionid koos endiselt meil tagasihoidliku suurusega ja seepärast on ka oluline, et seda teise samba makset maksimaalselt sihipäraselt kasutatakse. Piltlikult öeldes, kui meil täna on keskmine pension umbes 400 eurot, siis on küsimus, kas see pension, mida inimestele elu lõpuni makstakse, võiks olla kolmandiku võrra väiksem või mitte. Ja kuna need numbrid riiklikus pensionikindlustuse süsteemis on pigem väikesed, siis tegelikult siin väga palju ruumi paindlikkuse suurendamiseks ei ole. Mitmed muudatused, mis on ka olulised siinkohal, on alles rakendumas. Kõigepealt teise samba pensioni väljamaksmist puudutavad muudatused, mis võeti vastu möödunud suvel ja jõustusid 1. jaanuarist 2018. Need võimaldavad uut liiki lepinguid sõlmida teisest sambast pensioni maksmiseks, sarnaseid lepinguid, mida kasutab eelpool viidatud Rootsi premiumpensioni süsteem ehk siis investeerimisriskiga pensionilepingud, kus raha investeeritakse pensionifondides edasi, aga pensionipakkuja võtab kohustuse seda pensioni inimese elu lõpuni maksta. Selliseid lepinguid Eestis varem sõlmida ei saanud, nüüd on see lubatud. Oluline on silmas pidada Sotsiaalministeeriumi poolt kirjeldatud esimese samba reformi, kus esimene samm muutub solidaarsemaks, aga mis eeldab teise samba olemasoleva rolli säilimist. Teise samba kontseptuaalse muutmiseega see esimese samba reform praegu arvestanud ei ole. Ta selgitas, et eelmises ettekandes välja toodu kirjeldab erinevaid pensionikomponente ja nende osakaale. Tegelikult ei olegi nii tähtis see, kuidas on jaotus esimese samba valemis erinevate komponentide vahel, aga mis on oluline, on see teise samba osakaal. Kokkuvõttes tuleb tõdeda, et kui me emba kumba neist pensionidest vähendada tahame, siis tegelikult tähendab see, et meil tuleks teist suurendada. Kuna esimene samm muutub reformi järgi solidaarsemaks, inimese isiklikust panusest sõltuv komponent kaob, jääb seda rolli täitma ainult teine samm.

K. Fedotov lisas, et ministeerium on analüüsinud ja hinnanud Rootsi ja Eesti pensioni suurusi ja ei saa nõustuda väitega, et Rootsi süsteem annab inimestele 30-60% suurema pensioni. Põhjus on selles, millele siin põgusalt ka viidati, et kuna need lepingud oma olemuselt on olnud erinevad siiaamaani ja ühelt poolt võib öelda, et inimesel on ükskõik milline on see leping, oluline on pensioni suurus. Kui võrrelda Eestis garanteeritud pensioni ja Rootsis investeringutest sõltuvat pensioni, on viimane suurem. Eestis on seadusemuudatused vastu võetud, need jõustusid 1. jaanuarist 2018 ja nüüd on sarnaseid lepinguid ka meil võimalik sõlmida. Kui me võrdleme ühesuguseid asju, siis garanteeritud pension Eesti süsteemis on suurem ja investeerimisriskiga pensioni puhul saab teha ainult prognoose vaadates pensionifondide ajaloolist keskmist tootlust. Hetkel saab järeldada, et need pensionid oleksid üsna võrreldavad. Sellest ei saa järeldada, et süsteem ühes riigis on ebaefektiivne. K. Fedotov selgitas, miks ei toetata ettepanekut, et pensioni võiks teisest sambast maksta välja teisiti kui praegu kehtivad reeglid ette näevad. Põhimõte on, et eluaegse pensioni maksmine on oluline. Kuna esimene samm üksi ei suuda tagada eluaegset pensioni piisaval tasemel, on juurde loodud teine samm tagamaks seda tühimikku, mis tekib demograafiliste arengute tulemusel. Asjaolu, et teise sambasse minevast rahast tuleb osa esimesest sambast, on oluline, et seda pensioni maksmiseks ka kasutatakse. Niisama raha kogumine kohustuslikus korras on küsitav, ja seda võib printsipiis teha, aga küsimus on, kas sotsiaalmaksu kasutamine raha kogumise tarbeks on kõige asjakohasem meede.

K. Fedotov nõustus väitega, et inimesed ise korraldavad oma raha asju kõige paremini, aga pidas vajalikuks lisada, et küsimus on pikaajalisuse riski maandamises ja seda on inimesel üksi keeruline otsustada. Selleks, et pensioni tagada oma elu lõpuni, on vaja mingisugust ühisfondi, varu, erineva elueaga inimesi. Esimese samba pensioni finantseerimine toimub jooksvalt pideva raha juurdemaksetega.

Mis puudutab võimalikke riiklikke lahendusi, siis ollakse sellisel seisukohal, et erinevaid kontseptsioone võib arutada ja analüüsida. Vajalik on mõtiskleda selle üle, millistel tingimustel need alternatiivsed süsteemid püsti võiksid seista. Kui võtta näiteks riikliku kindlustusseltsi asutamine, siis kindlasti on küsimus, kas see suudaks toimida efektiivsemalt kui eraturul konkureerivad seltsid. Tuleb arvestada, et inimesed elavad ikka sama kaua ja finantsturud on samad.

K. Fedotovi sõnul ei toetata teisest sambast raha välja maksmist ühekordse väljamaksena, sest sellisel juhul kaoks eluaegse pensioni mõte. Ollakse aga valmis arutama erinevaid eluaegse pensionimakse kontseptsioone.

Mihhail Stalnuhhin küsis pöördumise algatajalt, kas Eesti ja Rootsi võrdluse juures väide, et Rootsis on efektiivsus 30-60% kõrgem, on mehhaaniline rahasummade võrdlemine või on nende arvutuste juures vaadatud ostuvõime bariteeti.

Tõnu Pekk selgitas, et nemad ei võrdle, kas meie kindlustusselts on parem või halvem kui Rootsi kindlustusselts, vaid võrreldakse seda, mida inimene konkreetselt kätte saab. Väljajagatud materjalidest on võimalik kontrollida alusandmeid ja seal on arvesse võetud, et Eesti väljamakstav summa ei ole inflatsiooniga indekseeritav. Rootsi väljamakstaval summal on indekseerimine sees, aga see ei ole garanteeritud. T. Pekk nõustus, et tegemist on erinevate toodetega ja tema arvates tulemuse mõttes pakub Rootsi süsteem inimesele paremat tulemust. Ja see, kas Eesti süsteem hakkab tänu uuele seadusemuudatusele pakkuma kodaniku jaoks paremat tulemust, sõltub sellest, missugune eesmärk on seatud, mida see teine samm peab saavutama inimese jaoks. Kas see on mingi konkreetse toote maksimeerimine, inimese heaolu maksimeerimine.

Aivar Sõerd küsis, kas pensionireformi käigus tehtav muudatus esimese samba sotsiaalmaksust järk-järguline lahti sidumine mõjutab ka Tuleva poolt tehtud ettepanekuid.

Tõnu Pekk selgitas, et Tuleva tegi esimese samba reformi käigus ettepaneku, mis kattub praeguse pöördumisega, et alustada tuleks eesmärgi täpsustamisest, mis on esimese samba eesmärk, kas lihtsalt sissetuleku tagamine või eluaegse sissetuleku tagamine, kas tehtavad muudatused on inimestele arusaadavad ja suurendavad usaldust.

Indrek Holst väitis, et ta ei ole nõus, kui öeldakse, et vanaduspension tagamine on keerukas ja kuidagi segane. Pensionisüsteemi eesmärk on tagada pension inimese elua lõpuni. Vajalik on vaadata kõigepealt, kuidas suudetakse tagada eluaegset pensioni nii esimeses kui teises sambas. See on riiklikult kohustuslikus korras inimestelt korjatud raha ja kui seal lubatakse mitte eesmärgipärast raha kasutamist, siis tuleb küsida, miks me seda lubame ja mis on selle mõju.

Joel Kukemelk LHV varahalduse esindajana märkis, et keskmise netopensioni ja netopalga suhe on 40% piirimail ja see on suunaga allapoole. Tema hinnangul see ei ole koht, kus peaks rääkima sellest, kuidas muuta teise samba väljamakseid paindlikumaks, see on koht, kus peaks rääkima sellest, kuidas pensionisüsteemi raha juurde leida. Kindlustusseltside Liidu ja Ametiühingute Keskliidu poolt pakutu, et oleks vaja asendusmäära saada kõrgemale, see on see, mis peaks olema tegelikult fookus, mille ümber seda arutelu pidada. Tööandja pensioni juurutamine, hoovad selle leidmiseks, teise sambasse maksete suurendamine, kas kohustuslikus või vabatahtlikus korras, need on eesmärgid ja igal juhul tuleb raha juurde leida. Aastal 2014-2017 oli võimalus teha 3+6 % makseid teise sambasse ja käesolevast aastast me oleme tagasi 2+4 % maksete peal, minimaalselt võiks võimaldada inimestel, kes soovivad oma tulevast pensionijärge parandada, jätkata suuremate pensionimaksetega teise

sambasse. Ehk siis, kes soovib maksab jätkuvalt 2+4, kes soovib maksab 3+4, kes soovib maksab 4+4, kes soovib 5+4, see oleks selline minimaalne ettepanek.

Tiina Kangro tõi välja, et arutelul on peale jäänud suund, et kindlasti peab olema riigi, pankade ja kindlustusseltside määrata see, et rahalised väljamaksed on pension. Ta lisas, et praegune pensioni teine samm ei olegi nagu teine, vaid pigem esimene samm, sest sajandi alguses kui teine samm välja pakuti, oli jutt, et see on inimeste endi kätes.

Ta juhtis tähelepanu, et tänasel kohtumisel on pensionikasutajate huvi väljendav seltskond jäänud vähemusse ja tõstas küsimuse, kas ei olda liigselt kinni jäädud definitsiooni, et pension on rahaline riiklikult suunatud väljamakse inimesele kuni tema surmani. Tiina Kangro pakkus lähenemise, et riiklikult tuleks lahendada toimetuleku tagamise küsimus. Olukorras, kus pensionid on ja jäävad madalaks, tuleks mõelda, kuidas tagada inimestele võimalused toimetulekuks. Ta lisas, et teise samba tootlus on olnud väike, inimesed on rahulolematud ja pettunud. Nende inimeste sissetulekud teisest sambast, kes väljamakseid juba kasutavad ja veel järgmise kümne ja kahekümne aasta jooksul seda tegema hakkavad, on ülimalt väikesed. Tema arvates tuleks pensionireformi käigus välja töötada lahendus, mis hakkab inimestele aastakümnete pärast pakkuma jätkusuutlikke terviklikke lahendusi. Sihtgruppidele, kes on täna 45+ ja keda seoses teise sambaga ei oota atraktiivne tulevik, võiks pakkuda välja paindlikumat süsteemi. Suurbritannias anti inimestele võimalus võtta pensionivara välja ja vastavas analüüsis on palju näiteid selle kohta, kuidas on võimalik nõustamisega inimesele pakkuda alternatiive. Tiina Kangro tõi näite, et kogunenud kahekümne tuhande euroga saab väga väikese lisatasu teise samba väljamaksete näol. Kui aga inimene võtab selle raha välja ja ehitab sellega väikese eriotstarbelise päikesejaama mõnda sooja Euroopa paika, siis ta hakkab sealt saama endale korralikku pensionilisa. Tema arvates on praegune lubatav väljavõetava summa piir jäänud ajale jalgu. Tiina Kangro märkis, et ka siin Toompeal ei ole kõik inimesed seda meelt, et riik peaks inimesele pakkuma väikest kala, vaid siin on ka inimesi, kes arvavad, et riik võiks pakkuda inimesele pikka õnge.

Peep Peterson lisas, et tahaks tulla tagasi nende eesmärkide juurde. Arutades ametiühingute poolt tehtavaid pensioni eesmärke esitati siin küsimus, missugune peaks olema see nii öelda baaspension, millest ta võiks lähtuda. Meie arusaamine on, et absoluutse vaesuse piiri võiks tagada igale inimesele, olenemata sellest, kui palju tema on jõudnud tööd teha või ei ole jõudnud tööd teha. Sealt edasi algab see, mida inimene oma tööaastatega täiendab ja riiklik pension peaks enamuse välja tooma suhtelisest vaesuspiirist. See on väga konkreetne mõõdik, mida saaks kasutada ja vastavalt sellele ka vastavaid sissemaksid ja muid asju seada. Ta märkis, et rääkida pensionärist kui vaesest on tegelikult vale. Defineerida kõik pensionärid tulevikus vaeseks on vale ja see ongi see põhjus, miks on vaja 40% piirist lahkuda. On vajalik põhimõtteliselt vaateväli teistsuguseks seada. Pensionäri puhul ei tohi rääkida miinimumist, vaid vabalt toimetulevast ja sotsiaalselt kaasalöövast isikust. Küsimus, mis need meetmed on? Kas see on lubadus teise sambasse hakata rohkem juurde maksma või tööandja pension? Kindel on see, et tuleb kogumist kasvatada. Kas see toimub teise või kolmanda kaudu, peamine on see, et massiliselt ei juhtuks, et pensionär on allpool vaesuspiiri. P. Peterson rõhutas, et need vajalikud otsused tuleb juba täna teha, sest tagajärjed avalduvad pika aja jooksul. Kõik ettepanekud, olgu Tulevalt, kindlustusseltsidelt või pankadelt, peaks olema laual.

Mihhail Stalnuhhin lisas, et varem räägiti, et 32% keskmisest on vähevõitu ja peaks pürgima 40% poole, praegu räägime, et peaks 40%st välja tulema.

Kertu Fedotov täiendas, et loomulikult võiks eesmärk olla see, et inimesed rohkem koguksid. Seda just sellepärast, et kui vaadata inimeste ootusi oma pensioni suhtes, siis need on märgatavalt kõrgemad võrreldes sellega, mida riiklik pensionisüsteem neile pakkuda suudab. Aga jäädes teise samba konteksti juurde, siis ega see, kui me teisest sambast väljamaksjatele paindlikkust juurde anname, iseenesest süsteemi raha juurde ei too ja seda pensioni tegelikku pilti inimeste ootustele lähemale ei vii. Teise samba kriitika kohta, et need summad on väga

väikesed ja seetõttu peettumust valmistavad, vastas K. Fedotov, et ta toob selguse huvides siia sellise võrdluse, et hinnata seda kogumis. Kui vaadata teise samba väljamakseid, siis eluaegse pensioni 2016. aasta andmetel, olid keskmised pensionid natuke alla 60 euro. Samal ajal sama perioodi keskmine vanaduspension nendest kahest sambast oli alla 400 euro. Kui seda kahte numbrit võrrelda, siis võib-olla ei saagi öelda, et see teise samba tähtsus nii väga väike oleks kõrvutatuna kogu pensioni sissetulekuga nendele inimestele.

Andres Piirsalu Kindlustusseltside Liidu esindajana märkis, et tal on heameel kohtumise üle, kus laual on kõik kolm sammast ja saab tervikust rääkida. Ta pidas vajalikuks lisada kommentaari Suurbritannia uuringu juurde. Selle uuringu alusel selgub, et ligi 40% inimestest võttis selle sammu järgselt raha välja süsteemist. Paraku need on need inimesed, kes jõudsid kõige vähem koguda. Siin võib tekkida tegelikult seesama küsimus, et ühel hetkel tuleb see sotsiaalne koormus teistpidi vastu ja et kuskilt mujalt tuleb neid kohustusi hakata finantseerima, mis muudatuse järgselt aset võivad leida. Seda näeb alles aja möödudes, sest täna on sellest muudatusest möödunud kaks aastat.

Tõnu Lillelaid täpsustas, et kohtumisel on välja toodud absoluutse vaesuse piiri mõiste. Ta selgitas, et kui valmistati ette esimese samba eelnõu ja analüüsi, toodi seal väga selgelt välja kolm eesmärki, missugune peaks riikliku pensionikindlustuse adekvaatsus olema ja millele peaks see vastama. Esimene oligi see, et alla absoluutse miinimumi (mis ongi absoluutse vaesuse piir) ei tohiks pensionid langeda. Teine oli keskmine eesmärk, kas 40% keskmise pensioni palga suhe või siis 60% mediaanpensioni palga suhe. Kolmas oli nii öelda jaotuse eesmärk, kui palju võiksid pensionid erineda, et seal ei tekiks liiga palju madala pensioniga pensionäre. Ta rõhutas, et pensionisüsteemis muudatusi tehes vaadeldakse kõiki sambaid koos.

Kaire Peik Pangaliidust täiendas, et ta pooldab ettepanekut, et teise samba eesmärk on ikkagi koos esimese sambaga tagada inimesele enam vähem elamisväärne sissetulek. Riigi rahakott on suhteliselt tagasihoidlik, et seda suurendada. Kogu aeg käib siit läbi see, et tulevasel pensionäril või tänasel pensionäril oleks vaja võimalus raha vabalt välja võtta. Tegelikult see lahendus on meil ju täna olemas, kuigi see pole nii populaarne kui tahaks. On kolmas samm, kuhu inimesed saavad täiendavalt koguda ja seda raha mistahes ajahetkel välja võtta. Seda ei saa tänases arutelus kuidagi ära unustada. Teises sambas pigem võiks olla sissemaksete võimalus paindlikum, väljamaksed võiksid olla ikkagi üldiselt sarnased nagu esimeses sambas, suhteliselt määratletud ja inimesel on võimalus otsustada tulevikus pensioni selles osas, mis ta täiendavalt juurde on kogunud.

Indrek Holst lisas, et teise samba kohta tehakse palju kriitikat: tulud väikesed, kulud suured, tootlus halb jne. Selleks, et teada, kas üldises raamistikus teine samm täidab oma eesmärgi, tuleb võrrelda teist sammast ja esimest sammast koos. Algusest peale on räägitud, et teine samm on loodud esimese samba kõrvale demograafilise riski vähendamiseks. Kui tahetakse hinnata, kas teine samm on ootuspärane või mitte, siis tuleb anda hinnanguid sammastele koos. Kas siis see, kes ei ole liitunud teise sambaga, kas tema saaks parema pensioni kui ta oleks liitunud. I. Holst täiendas, et pärast seda kui panna need andmed kõrvuti, on küsimustele, kas teine samm on piisavalt kuluefektiivne ja kas ta käitub efektiivselt, vastata kergem. Kui tahetakse toimivat süsteemi hakata lammutama, öeldes, et teine samm on vale ja kõik on halvasti tehtud, tuleb esmalt tagasi tulla tagasi eesmärkide juurde ja vaadata, kas ta täidab eesmärgi või mitte.

Tõnu Pekk pidas vajalikuks märkida, et pöördumise eesmärk ei olnud erinevate toodete pakkujate või erinevate sammaste pakkujate omavahelise võitluse esile kutsumine, kellel on vingem samm. Ta loeb diskussioonist välja probleeme sellega, et üheselt ei ole kokku lepitud esimese ja teise samba eesmärgi.

Helmen Kütt tänas Tulevat, et teema on lauale toodud ja saab mõtteid vahetada. Ta avaldas arvamust, et siinkõnelejate seisukoht sõltub istekohast, kuid arutelu toimub ausalt ja asjast

rääkides. Ta küsis, miks on plaan avada teise pensionisambasse sissemaksed 1970-1982. aastal sündinuile, miks mitte näiteks alates 1965.aastast. Teine küsimus puudutas teenustasude suurust. Ollakse rahulolematud, et väikese tootlikkuse juures on nii kõrged tasud.

Tõnu Lillelaid vastas, et plaan avada teine sammas 1970. aastal ja hiljem sündinutele on sellepärast, et statistiliselt ei ole varem sündinud inimestel enam võimalik koguda täis 50 kordset rahvapensioni määra. Loomulikult väga kõrge palgaga inimestel on, aga enamus inimesed seda ei suuda teha. See tähendab, et nad võtaksid raha välja ühekordse väljamaksena või siis fondipensionina, mis tegelikult ei taga seda pensioni eesmärki, sest see pension ei ole eluaegne. Ta täpsustas tasude kohta, et riik on pidevalt seda teemat analüüsinud ja on tehtud vastavaid muudatusi, mille tõttu on tasud viimastel aastatel kiiresti langema hakanud. OECD analüüsides need veel ei kajastu, kuna need andmed jõuavad sinna viitega, kuid juba sellel aastal peaks keskmine valitsemistasu langema alla 1%. Kunagi oli ta 1,5% ja ta langeb ka edaspidi päris kiiresti.

Helmen Kütt lisas, et tema liitus teise sambaga vabatahtlikult. Kui aga seoses majandusliku surutisega muudeti tingimusi, siis vabatahtlikult liitununa puudus võimalus teise samba maksete peatamiseks või lõpetamiseks.

Tõnu Lillelaid selgitas, et teine sammas oli algselt mõeldud kohustuslikuna kõigile ja öeldi, et see on küll vabatahtlikult, aga see protsess on tagasipöördumatu.

Tõnu Pekk lisas, et tema meelest rahulolematust teise sambaga üldiselt ei ole. Inimesed on olnud teise sambaga tükk aega üsna rahul. Sellega liituti massiliselt ka siis kui praktiliselt kõigi pensionikogujate isiklik vara, see pensionikonto oli allapoole sissemaksid. Veerand neist hakkas vabatahtlikult maksma. Inimesed tegid väga suure usaldushääletuse süsteemi suhtes. Kindlasti peaks uurima, miks on pensionisüsteemi usaldusväärsus langenud. Küsitlustest selgus, et põhjus võib olla väljamaksetes, inimesed ei näe seost sisse makstud raha ja saadud hüvise vahel. Sellele on juhtinud tähelepanu ka Riigikontroll.

Mihhail Stalnuhhin teavitas, et komisjon teeb otsuse kollektiivse pöördumise kohta seadusega määratud aja jooksul ehk kuue kuu jooksul pöördumise menetlusse võtmisest. Vajadusel arutatakse veel pöördumist komisjoni istungil ja komisjoni seisukohast teavitatakse pöördumise esitajat kirjalikult. Tänapäevane info võetakse teadmiseks.

(allkirjastatud digitaalselt)
Mihhail Stalnuhhin
Juhataja

(allkirjastatud digitaalselt)
Helda Puura
Protokollija